

2. Дергунов В. Международная федерация школьного спорта (ИСФ) // Физическая культура в школе. – 1995. – № 2. – С. 68.
3. Зотов А. П. Актуальные проблемы детско-юношеского физкультурно-спортивного движения // Спорт, духовные ценности, культура. В.7. Детский спорт (концепции, программы, технологии). – М. : Гуманитарный Центр «СпАрт» РГАФК, 1997. – 317 с.
4. Поспех Е., Войнар Д., Костюченко В. Физическое воспитание учащейся молодежи в контексте формирования спортивного резерва // Теория и практика физической культуры. – 2002. – № 4. – С. 59 – 63.
5. Детско-юношеский спорт – зона особого внимания // Спорт для всех. – 1997. – №1. – С. 21 – 26.
6. Турчик І., Шиян О. Роль спорту в навчально-виховному процесі шкіл Великобританії (Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень) // Фізичне виховання в школі. – 2005. – № 1. – С. 51 – 54.
7. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1. – Т. : Навчальна книга. – Богдан, 2001. – 272 с.
8. Шиян О., Турчик І., Зазуляк І. Особливості структури організації діяльності у сфері фізичного виховання, спорту та рекреації у великій Британії // Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи : зб. наук. статей II Міжнар. Конф. (22 – 23 травня 2003). – Дрогобич, 2003. – С. 170.
9. Kraft R. Learning through games discovery // The Physical Educator. – 1987. – № 4. – P. 18 – 22.
10. Rose S. Star wars on the floor // Strategies. – 1992. – №7. – P. 13 – 15.
11. John G., Heart H. Handbook of sports and recreational building design. – London, 2000. – V.4. – P. 160.
12. Jones T., Duffy P., Murphy G. Dinneen J. Girls and boys come out to play. – Limerick: Thomson College of Education, 1997. – P. 76 – 79.

УДК 159.9

Анна ЧЕПЕЛЮК

УМОВИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Визначені умови психолого-педагогічної компетентності вчителя, що тісно переплітаються та утворюють складну структуру, направлену на формування професіоналізму майбутнього вчителя фізичної культури, проаналізовано його особистісну характеристику, яка проявляється у процесі діяльності та оцінюється в рамках цієї конкретної професії.

Ключові слова: *вчитель, фізична культура, навчально-виховний процес, психолого-педагогічна компетентність, професійна діяльність.*

The of terms of competence of teacher are certain closely that interlace form difficult structure of yak of forms professionalism of future teacher of physical culture, determines it personality – description, yak of shows up in process of activity of that within is estimated the framework of concrete profession, and exactly, teacher of physical culture.

Key of word: *teacher, physical culture, educational-educator process, competence, professional activity.*

Сучасний фахівець будь-якої галузі професійної діяльності – це особа, рівень освіти якої відповідає стандартам надійності і конкурентоспроможності на світовому ринку праці.

Одним з пріоритетних напрямів зростання освітнього простору України слід вважати необхідність створення умов для підвищення якості професійної підготовки насамперед у вдосконаленні функціонування системи ланок багатоступеневої безперервної освіти.

Соціальні реалії, відображення їхніх тенденцій в освіті характеризуються спрямованістю на фахівців, компетентних у своїй галузі, які володіють професійно-педагогічною культурою. У зв'язку з цим, психолого-педагогічна компетентність розглядається як достатня і необхідна умова освітньої діяльності, саморозвитку та самовдосконалення вчителя фізичної культури.

Орієнтація суспільства на грамотного й компетентного фахівця виражається у розробці систем моніторингу якості підготовки випускника ВНЗ, спрямованості на вивчення процесу професіоналізації з метою оптимізації управління системою освіти.

Моніторинг якості освіти вчителя є невід'ємною складовою формування професійної компетентності вчителя фізичної культури. Якість освіти вчителя є невід'ємною складовою формування життєвих і фахових компетентностей вчителя фізичної культури.

Якість освіти вчителя сьогодення визначається як оцінка рівня сформованості предметних компетентностей, проте набір знань, умінь, навичок не є тільки ключовими, прикладними чи базовими компетентностями.

Швидкий розвиток сучасних технологій, високий рівень вимог суспільства, гостра конкуренція вимагають від учителя фізичної культури постійного професійного зростання та оволодіння ним додатковими знаннями та вміннями.

Учитель повинен займатися науково-методичною діяльністю і після закінчення навчання у вищому навчальному закладі для розвитку та вдосконалення професійної компетентності.

Пріоритетним напрямом професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури є організація психолого-педагогічних умов навчального процесу впровадження нових форм навчально-

пізнавальної діяльності для формування мислення, спрямованого на ефективне розв'язання завдань фізичного виховання. Розв'язання ж завдань фізичного виховання потребує формування відповідної компетентності майбутнього вчителя, а саме психолого-педагогічної.

Тому у вищих навчальних закладах слід створювати сприятливі психолого-педагогічні умови для подальшого їхнього вдосконалення, які поєднують систему потрібних знань, умінь, навичок, властивостей і здібностей, необхідних майбутньому вчителю фізичної культури.

У зв'язку зі сказаним, **метою** нашого дослідження є визначення умов формування психолого-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури.

Психолого-педагогічна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури належного рівня є однією з найважливіших чинників якості професійної готовності вчителя до діяльності в умовах навчального закладу.

Характерною особливістю професійної діяльності вчителя є те, що вона складається із взаємопов'язаних видів діяльності, які мають спільні загальні компоненти.

У процесі реалізації завдань учитель фізичної культури здійснює такі види діяльності: педагогічну, науково-дослідницьку, професійну, адміністративно-господарську, управлінську, комерційну й громадську [5].

Л. В. Волков успішність професійної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури вбачає у високому рівні розвитку здібностей, які потребують теоретичних знань і практичних навичок. Кожна з цих здібностей конкретна й оцінюється тільки в професійній діяльності вчителя фізичної культури [3].

Н. Кузьміна у наукових працях пропонує класифікацію педагогічної діяльності вчителя. За цією класифікацією науковець визначає такі рівні ефективності педагогічної діяльності, а саме [1]:

- а) репродуктивний;
- б) адаптивний;
- в) такий, що локально моделює знання учнів;
- г) такий, що системно моделює знання учнів;
- д) такий, що системно моделює діяльність і поведінку учнів.

На думку науковців Г. Матушанського та Ю. Цвенгера, переважна більшість учителів за поданою класифікацією перебувають на репродуктивному та адаптивному рівнях продуктивності педагогічної діяльності [5].

С. Д. Смирнов вважає, що професіоналізм учителя у педагогічній діяльності виражається у вмінні бачити і формулювати педагогічні завдання на основі педагогічних ситуацій і знаходити оптимальні способи, щоб їх розв'язати [6].

Для ефективної діяльності вчителя, зазначає у своїх працях Л. Підкамінна, необхідним є педагогічне спілкування. Навчання неможливе поза спілкуванням, тільки завдяки спілкуванню воно стає фактором інтелектуального розвитку людини. Де є спілкування, там є і виховання, тобто формування людини як особистості. Спілкування в навчанні, а значить і саме навчання, стає водночас і фактором виховання людини як особистості, підкреслює науковець у своїх дослідженнях [8].

Крім того, А. Леонтьєв пропонує для оптимізації педагогічного спілкування створювати умови для формування особистості, забезпечувати позитивний емоційний клімат, керувати соціально-психологічними процесами, максимально використовувати особистісні особливості вчителя [4].

Отже, результат навчально-виховного процесу значною мірою визначається характером взаємодії учень – вчитель, організацією спрямованого спілкування між ними.

Професійна підготовка вчителя фізичної культури повинна здійснюватися на основі компетентнісного підходу з обґрунтуванням відповідних цілей та завдань. Це передбачає оновлення змісту, форм та методів навчання, координацію навчально-виховної діяльності, адаптацію вчителя фізичної культури до сучасних умов діяльності та його готовність до розв'язання професійних проблем та завдань.

Ефективність професійної діяльності вчителя фізичної культури залежить від рівня його компетентнісної підготовки. Головний чинник успіху у професії вчителя фізичної культури – це здатність до самостійного прийняття рішень у професійній діяльності, прогнозування позитивних та негативних результатів у навчально-виховному процесі, внесення пропозицій, розробка навчально-методичних програм та проєктів для навчально-виховного процесу.

Науковець Н. Грішанова вважає, що критерієм професійної компетентності особистості є суспільне значення результатів праці фахівця, його авторитет у конкретній галузі діяльності [8].

Деякі дослідники [3, 7, 8] виділяють чотири групи властивостей у структурі особистості: соціально зумовлені особливості, досвід (обсяг і якість знань, навичок, умінь), індивідуальні особливості різних психологічних процесів, біологічно зумовлені особливості (темперамент, задатки, елементарні потреби та ін.).

Компетентність учителя фізичної культури включає професійні знання, вміння та навички, індивідуальні та комунікативні здібності особистості, досвід роботи та науково-педагогічні властивості для забезпечення професійної діяльності [8].

Структура педагогічних здібностей включає такі компоненти: педагогічне уявлення, психологічну стійкість, професійну етику, сугестивні

й перцептивні здібності, емпатію, артистизм, культуру мови і спілкування, гуманізм, захоплення фізичною культурою і спортом [3].

За результатами досліджень, ми виділили елементи професійної компетентності вчителя фізичної культури, а саме:

- організація навчально-виховного процесу, забезпечення відповідних умов для навчально-виховного процесу;
- аналіз навчально-методичної літератури та результатів навчально-виховного процесу;
- своєчасне усунення помилок у навчально-виховному процесі;
- дотримання вимог, рекомендацій до проведення та організації навчально-виховного процесу;
- оволодіння додатковими знаннями та навиками в галузі фізичного виховання та спорту.

Індивідуальними здібностями ми можемо вважати: творчий характер мислення; вміння розмірковувати й оцінювати професійні ситуації, виявляти ініціативу у виконанні завдань; розуміння особистісної відповідальності за результати навчально-виховного процесу.

До науково-педагогічних властивостей учителя фізичної культури належать: професійна працездатність, науковий пошук, педагогічна спостережливість, висока культура мови та мовлення.

Психологічна компетентність вчителя включає: особистісно-гуманну орієнтацію, вміння сприймати педагогічну реальність і системно в ній діяти, вільну орієнтацію у предметній галузі, оволодіння сучасними педагогічними технологіями.

Педагогічна компетентність виявляється, по-перше, у вмінні співвіднести свою діяльність з тим, що напрацьовано на рівні світової науки, відчизняної педагогіки та психології, у здатності взаємодіяти з досвідом колег, інноваційним досвідом, у вмінні узагальнити й передати свій досвід іншим. По-друге, в умовах ситуації навчання (виховання), що постійно змінюється, необхідною властивістю педагога є креативність як спосіб буття в професії, вміння створювати нову педагогічну реальність на рівні цінностей, змісту, форм і методів, необхідних освітніх процесів і систем.

Отже, формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури можливе за умов:

- створення компетентнісної моделі підготовки вчителя фізичної культури;
- визначення цілей і завдань навчальних курсів з педагогіки та психології на базі компетентнісної моделі підготовки вчителя фізичної культури;
- розробки компетентнісно-зорієнтованих програм фахових дисциплін, де до кожного модуля поданий перелік компетенцій, які формуються через його опанування;

– проектування викладачем навчального процесу, яке передбачає розробку змісту лекцій, завдань для самостійної роботи студентів, педагогічних, дидактичних і методичних задач, що розв’язуються на практичних заняттях, навчальних проектів проблемного характеру (технологія проблемного навчання);

– використання методів навчання, що моделюють зміст діяльності вчителя фізичної культури: навчання у дискусії, рольові та імітаційні ігри (технологія інтерактивного навчання) тощо;

– проектування навчальної діяльності студентів як поетапної самостійної роботи, спрямованої на розв’язання проблемних ситуацій в умовах групового діалогічного спілкування за участю викладача (технологія проектного навчання, інформаційні технології);

– особистісного включення студента в навчальну діяльність (контекстне навчання).

Професійна підготовка компетентного майбутнього вчителя фізичної культури вимагає дотримання психолого-педагогічних умов навчання, вибору форм та методів підготовки, розробки відповідних програм та методичних рекомендацій щодо формування психолого-педагогічної компетентності вчителя фізичної культури.

Усі умови формування психолого-педагогічної компетентності вчителя фізичної культури взаємозв’язані і їхній взаємозв’язок зображено на рис.1.

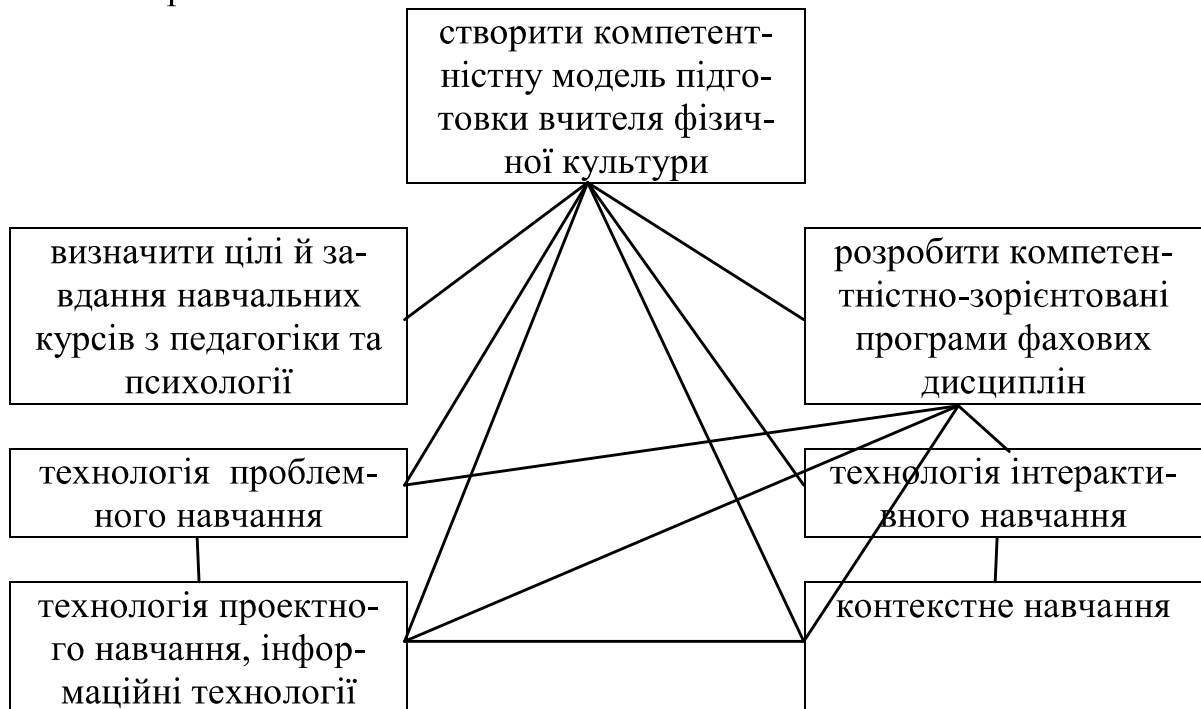

Рис. 1. Взаємозв’язок умов формування психолого-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури

Усі визначені нами умови психолого-педагогічної компетентності вчителя тісно переплітаються та утворюють складну структуру, яка формує професіоналізм майбутнього вчителя фізичної культури, визначає його особистісно-діяльнісну характеристику, що проявляється у процесі діяльності та оцінюється у рамках конкретної професії, а саме, вчителя фізичної культури.

Автори пропонують у майбутньому розробити програму навчання, що дасть змогу сформуванню у майбутніх вчителів фізичної культури вищий рівень компетентності та підготовленості в обраній професії, для розвитку необхідних особистісних і професійних властивостей.

Література

1. Кузьмина Н. В., Михалевська Г. І. Оцінка професійної діяльності вчителів // Акмеологічні проблеми підготовки викладачів : сб-до н. трудов. Випуск 1 / отв. редактори Н. В. Кузьмина, Е. С. Гуртовой. – М. -Шуя, 1998. – С. 42 – 56.

2. Кузьмина Н. В., Карпов В. В., Варфоломеева Л. Є. Інваріантні вимоги до професійно-освітньої діяльності // Узгодження вимог державних освітніх стандартів до рівня професійної освіти викладачів, педагогів, вчителів, вихователів : метод. рекомендації / под ред. Н. В. Кузьминой. – М. – СПб., 1998. – С. 15 – 21.

3. Кузьмин А. М. Теоретические основы профессионального воспитания будущих специалистов физической культуры. / А. М. Кузьмин : // автореф. дис. доктора пед. наук. – Челябинск, 1999. – 48 с.

4. Леонтьев А. А. Основы психолінгвістики / А. А. Леонтьев. – М. : Сенс, 1997. – 287 с.

5. Матушанский Г. У., Цвенгер Ю. В. Основные характеристики психолого-педагогической подготовки и переподготовки преподавателя высшей школы на современном этапе / Г. У. Матушанский, Ю. В. Цвенгер // Психологическая наука и образование. – 2001. – № 2. – С. 27 – 31.

6. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности / С. Д. Смирнов // уч. пособие для студентов высших учебных заведений. – М. : Академия, 2001. – 304 с.

7. Полуніна О. В. Психологічна компетентність викладача вищого педагогічного навчального закладу як чинник успішності управління процесом учіння студентів / О. В. Полуніна : // дис. канд. психол. наук. – К., 2004. – 202 с.

8. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі. – Збірник – Рівне, 2001. – 471 с.